

Juozas Jurginis

Lietuvos istorikas, žurnalistas, profesorius. Gimė 1909-02-05 Vikonyse, Anykščių valsčiuje. Mirė 1994-07-05, palaidotas Vilniuje, Antakalnio kapinėse.

1918–1925 m. mokėsi Anykščių mokykloje, 1925–1928 m. – Ukmergės gimnazijoje, iš kurios 1928 m. buvo pašalintas už prokomunistinės krypties moksleivių žurnalo „Jaunystės akordai“ leidimą. Nuo 1928 m. toliau mokėsi Panevėžio gimnazijoje, baigiamuosius egzaminus išlaikė Rokiškio gimnazijoje. 1925–1929 m. mokydamasis Ukmergės, Panevėžio, Rokiškio gimnazijose, pradėjo dalyvauti Lietuvos komunistų partijos (LKP) veikloje; 1929–1934 m. kalintas Kauno ir Šiaulių kalėjimuose, IX forte. 1929, 1934, 1936–1937 m. (su pertraukomis) studijavo Vytauto Didžiojo universiteto Technikos fakultete. Už aktyvų dalyvavimą komunistinės studentų draugijos „Scientia“ veikloje administracine tvarka nubaustas 3 mėn. priverstinių darbų Pravieniškių durpyne. LKP pasiūstas į Stokholmą padėjo LKP Centro komitetui palaikyti ryšį su Maskvoje buvusiu Z. Angariečiu (oficialiai – neetatinis „Lietuvos žinių“ korespondentas). Studijuodamas Stokholmo Aukštosios mokyklos Humanitariniame fakultete išmoko švediškai. 1938 m. Maskvoje suėmus Z. Angarietį buvo apklaustas Švedijos komunistų. 1939 m. išvyko į Jungtines Amerikos Valstijas, rinko aukas LKP. Tuo pačiu metu „Lietuvos žiniose“ ir „Dienovydyje“ O. Breivės slapyvardžiu spausdino antibolševikines publikacijas.

TSRS 1940 m. okupavus Lietuvą, kolaborantinės Liaudies vyriausybės paskirtas Užsienio reikalų ministerijos Politinio departamento direktoriumi, prisidėjo prie jos likvidavimo; vyko į Berlyną, Berną ir Romą perimti Lietuvos Respublikos ambasadų. Vėliau buvo Meno reikalų valdybos viršininko pavaduotojas.

Hitlerinės okupacijos metais gyveno Vilniuje, dirbo „Lietūkyje“. Materialiai rėmė universiteto profesorius, gelbėjo žydų inteligentus. 1943 m. rugpjūčio mėn. suimtas, gestapo tardytas.

1944–1945 m. buvo komisijos okupacijos padariniams LTSR nustatyti narys. 1946 m. eksternu baigė Vilniaus universitetą. 1945–1948 m. – Lietuvos mokslų akademijos bibliotekos direktorius. Su Povilu Pakarkliu ir kitais Karaliaučiuje ir jo apylinkėse ieškojo ir parvežė į Vilnių vertingų lituanistikos bei prūsistikos rankraščių ir spaudinių.

1947–1949 m. – Vilniaus dailės instituto Meno istorijos katedros vedėjas. 1948 m. apgynė istorijos mokslų kandidato disertaciją, 1963 m. – daktaro disertaciją. 1950–1972 m. (su pertraukomis) dėstė Vilniaus universitete, nuo 1968 m. profesorius.

1968 m. išrinktas Lietuvos TSR Mokslų akademijos tikruoju nariu. 1948–1991 m. dirbo Lietuvos mokslų akademijos Istorijos institute (nuo 1990 m. Lietuvos istorijos institutas): 1948–1951 m. ir 1956–1972 m. direktoriaus pavaduotojas (apkaltintas kosmopolitizmu ir pažemintos pareigos – 1951–1956 m. mokslo darbuotojas), 1956–1980 m. įvairių sektorių, 1980–1983 m. Feodalizmo istorijos skyriaus vadovas (vedėjas). Sovietinės okupacinės valdžios buvo laikomas nepatikimu; tai trukdė jo moksliniam darbui.

J. Jurginis – vienas žymiausių agrarinės istorijos tyrinėtojų. Svarbiausia tyrimų sritis – XIII–XVIII a. Lietuvos visuomenės agrarinė, ūkio ir kultūros raida. Knygos: „Baudžiavos įsigalėjimas Lietuvoje“ (1962, daktaro disertacija), „Renesansas ir humanizmas Lietuvoje“ (1965), „Pagonybės ir krikščionybės santykiai Lietuvoje“ (1976), „Lietuvos valstiečių istorija“ (1978), „Lietuvos kultūros istorijos bruožai“ (su I. Lukšaite, 1981), „Lietuvos krikštas“ (1987). Kolektyvinių leidinių „Lietuvos TSR istorija“ (3 tomai, 1957–1965), „Lietuvių karas su kryžiuočiais“ (1964), „Vilniaus miesto istorija“ (t. 1, 1968), „Lietuvos pilys“ (1971), „Vilniaus universiteto istorija“ (t. 1–2, 1976–1977) bendraautoris ir redaktorius.

Parašė Lietuvos TSR istorijos vadovėlio vidurinėms mokykloms kelis variantus (1957–1973), kurie buvo kritikuoti už nukrypimus nuo oficialiosios ideologijos, mokslo populiarinamųjų knygų; spaudai parengė chrestomatinių istorinių ir etnografinių kelionių aprašymų rinkinių, išvertė Henriko Latvio ir Hermanno Wartberge's „Livonijos kronikas“ (1991; parašė įvadą ir paaiškinimus).

Apdovanotas LTSR valstybine premija (1958, 1969 ir 1981 m.).

Parengė

LMA Organizacinio skyriaus vyriausioji specialistė
Valerija Paškauskienė

Naudoti šaltiniai:

LMA archyvas, asmens byla.
Merkys, Vytautas. Juozas Jurginis. Visuotinė lietuvių enciklopedija.